

PRON. POP.: *úms*, oit a Oms mateix, Montboló i la Roca d'Albera (1959); també a Bula de Terranera (1960).

Gentilici: *umatēns*.

DOC. ANT.: 899 *villa Ulmos* (*Hist. Igd.* v, 107); 941 *Ulmos* (*Col. l. Moreau* vi, 170v); 973 *villa Hulmos* (*Col. l. Moreau* xi, 92); 1172 *Bernardus de Ulmis* (*Col. l. Moreau* LXXVII, 175); 1254 *Ulmis* (Alart, *Priv.*, 213); 1359, 1397 (*CoDoACA* xii, 121; Alart, *RLR* vi, 397); 1359 *Bng. d'Olms* (Alart, *Doc. geogr. hist.*, 550, 567-68). Mencions addicionals (Ponsich, *Top.*, 46): 1010-11 *parrochia S. Joannis de Ulmos*; 1017; 1279 *de Ulmis*; c.1375 *Olms*; 1628 *Oms*; 1632 *Homs*.¹

ETIM.: ÛLMOS, plural del nom de l'arbre 'o(l)m', que ha deixat abundants rastres toponímics arreu del domini lingüístic català, ja estudiat amb més detalls al *DECat.* (vi, 57-58).

Complement. NLL derivats d'ULMU, ultra els ja citats en aquesta obra.

Puig d'Oms, localitzat al sud del poble del mateix nom, i, al nord d'aquella elevació, la *riera d'Oms* i el *Mas de l'Om*;² *clot de l'Om*, a l'E. d'Avellanet (Conflent) (xxvi, 75); *Mare de Déu de l'Om*, casa pairal en el Priorat (*N.E.C.*, 581); *Mare de Déu dels Oms*, ermita al terme de St. Jaume de Frontanyà (id., 581); *alz óms*, indret al terme de Santa Cristina d'Aro (Casacuberta); *Font dels Oms* i *Clot dels Oms* a Gósol (xxxviii, 83); *Comadoms* (*Coms d'Oms*) al terme de Gaiaà (*Nomencl. C.E.C.* s.v.); *Jaça de l'Om* a Espolla (xxii, 73); *Roca dels Oms* a Lluçena (xxix, 107); *Pla de l'Om* a la Sentiu de Sió (xlvi, 50); *Font de l'Om*,³ n'hi ha una a Oliús i una altra a Vilafranca del Maestrat (xli, 85; xxix, 43); *Barranc de l'Om* a Tàrbena (xxxiv, 175); *Molí de l'Om* a les Coves de Vinromà (xxviii, 141).

Variant mossàrab: *l'Omo* te. d'Ascó (*E.T.C.* i, 40 251.21).

L'Olmella, platja de la costa de Roses (xlv, 106).

Del col·lectiu llatí ULMETUM:

Olmed, indret situat prop de Caldes de Montbui documentat l'any 1121; *in Olmet, sicut est de ipsa riera vocitata Olmed usque ad ipso puio nuncupato Ollers* (*Cart. St. Cugat* iii, 55). *Braçal de l'Omet* a Carlet (xxx, 170); *L'Ometo* al terme d'Unarre (xx, 180 amb -o del pre-català pallarès, veg. *E.T.C.* i, 128).

ELS següents vénen probablement d'un derivat col·lectiu *ULMĒTŪLUM o plural -ETULOS: *ipsos Omellos* antic lloc al terme de Molig (Conflent) esmentat l'any 1024 (Alart, *Cart. rouss.*, 44)

ELS OMELLS de *Na Gaia*, poblet de l'Urgell, situat a l'E. de Les Borges Blanques.

MENC. ANT.: 1186; 1195 *Ulmels* (*Cart. Poblet*, 87; 130). 1196 *castrum Omellis* (Miret, *TemplH.*, 311); 5 1359 *Omells de na Gaya* (*CoDoACA* xii, 40).

ELS OMELLONS poblet de les Garrigues, pocs k. a l'E. dels Olmells.

MENC. ANT.: 1024 *Holmels* (*Cart. Poblet*, 9); 1359 *Olmels* (*CoDoACA* xii, 39).

Cal notar també els homònims toponímics occitans:

Lou Plan de l'Oum a Montpeller; *Homps* (Aude); 15 *Les Homs* (Aude i Gard); *Oms* (Gers) (Mistral, *TdF* ii, s.v. *oum*, *Oums*). Ph.R. i J.F.C.

¹Un document de 1359 esmenta *deluns*, forma que deu resultar d'una grafia errònia d'*Olms*. (Veg. Alart, *Doc. géogr. hist.*, 532). — ²Veg. *Gran Enc. Cat.*, s.v. 20 *Oms*; *Gran Geogr. Com. Cat.* xiv, 4040-06.

ONDA

La important i antiga vila de la Plana, situada a una vintena de k., a l'OSO. de Castelló, al peu de les muntanyes, a uns 12 k. de la frontera lingüística i uns 8 a la dreta del riu Millars.

PRON.: *õnda* oit a Torreblanca i Castelló J.G.M. 1935; id. a la Pobra Tornesa, Cor. 1935; i en les enqs. de 1961, entre elles Onda (xxvii, 149-156). **Gentilici:** *ondins*; Gaietà Huguet, 1935, i a Torreblanca (J.G.M.: *ondencs* que ha usat algú és un pedaça de gent que ho imita d'un cast. *ondenses*).

Sobre la importància, produccions i situació d'Onda hi ha bones notícies en Cavanilles (i, 100 ss.). Bo i just, és també el que en diu el bon erudit i arabista castellanenc Pasqual Meneu: «situada en los confines de la Plana --- serviría durante la dominación de los árabes, como ahora, de punto de enlace entre los pueblos de la llanura y los de las montañas --- Defendida por su fuerte castillo, el cerro del Calvario y el gigantesco *Montí*, hubo de ser en la E.M. plaza preciosa por sus fortificaciones, ambicionada por los poderosos, seguros de que quien la poseyera tendría la clave de los pueblos del Mijares, a la vez que asilo seguro cuando se dirigieran a los pueblos de la Plana, menos importantes que ahora, excepto Burriana» (*El Arch.*, ii, 1888, 176).

En aquest valuós article (pp. 175-186) publica les biografies de moros savis o poderosos, fills d'Onda (i alguns de família ondina) en nombre de més de 20, dels SS.x a xiii; entre ells Mohàmed Abu Bekr, dit Abenalabbar, el savi i poderós autor de la *Tecmila* (a la qual devem tanta informació); nascut a Onda, féu